

Lektio

Valtion suvereeni auktoriteetti ja taloudellinen järjestys: poliittisen teorian käsitteiden historiasta

Tuukka Brunila, valtiotieteiden tohtori, JuRe-hanke, oikeustieteellinen tiedekunta, Turun yliopisto

---

Avainsanat: suvereeniteetti, valtio, poliittinen teoria, depolitisaatio

<https://doi.org/10.51810/pt.127284>

Poliittinen teoria tutkimusalana perustuu oletukseen, että politiikassa on jotain erityistä muihin sosiaalisiin ilmiöihin nähden. Toisin sanoen poliittinen teoria on kiinnostunut siitä, mikä tekee poliittisia tietyistä sosiaalisista asioista, kuten uskonnollisista, taloudellisista, esteettisistä ja eettisistä suhteista. Ajatus siitä, että politiikka on jotain erityistä, oli vastareaktio perinteiseen marxismiin kuuluvaan ajatussuuntaukseen, jossa politiikka nähtiin alisteisena talouden valtasuhteille. Toisaalta taas pyrkimys määrittää se, mitä on *poliittinen* itsessään, on nykyteoriassa ottanut tuulta alleen varsinkin sen jälkeen, kun uusliberalistinen talousteoriat hyökkäsi julkista sektoria vastaan väittämällä poliittisia ongelmia puhtaasti taloudelliseksi ongelmiksi. Poliittisen teorian strategia näitä uusliberaaleja väittämiä vastaan on ollut hahmottaa, mikä on erityistä politiikalle ja mitä ei voida palauttaa talouteen tai sosiaaliseen yleensä. Poliittisen ja sosiaalisen erottelu toisistaan on kuitenkin vaikea tehtävä, sillä jos poliittinen teoria pyrkii hahmottamaan poliittista hyvin kapeasti ja sosiaalisesta täysin erillään, sosiaalisen maailman poliittisten piirteiden hahmottaminen on käytännössä mahdotonta. Toisaalta taas ne teorit, jotka määrittelevät poliittisen hyvin laveasti, päätyvät hahmottamaan kaiken poliittisena, jolloin sosiaalisen ja poliittisen erottelusta tulee käytännössä yhdentekevää.

Poliittisen käsitettä tutkivat teoreetikot ovat hakeneet inspiraatiota *poliittisen* käsitteellistämiseen saksalaiselta fasistilta ja kansallissosialistiselta oikeusteoreetikolta, Carl Schmittiltä (1888–1985) (Mouffe 1992; Manara ja Piazza 2018; Fusco ja Zivanaris 2021), joka tunnetaan varsinkin hänen Weimarin tasavallan aikaisista kirjoituksistaan (ks. Suuronen 2021). Schmittin mukaan politiikan keskeisin piirre oli suvereeni auktoriteetti, jolla hän tarkoittaa kykyä tehdä päätöksiä ja ylläpitää sisäpoliittista järjestystä valtakunnan rajojen sisällä (Schmitt 1922/2015; ks. Suuronen 2022). Hänen mukaansa valtio olisi tässä mielessä erityisen poliittinen instituutio, koska vain sillä on alueellisesti sen kaltainen ylin auktoriteetti, jota tarvitaan järjestyksen ja rauhan ylläpitämiseen sen omien alueellisten rajojen sisäpuolella. Tällainen auktoriteetti on suvereeni, sillä sen yläpuolella ei ole enää mitään mahtavampaa päätöksentekijää, vaan sen tekemät päätökset ovat lopullisia ja vastaansanomattomia. Schmittin mielestä tällaisen auktoriteetin on oltava poliittista, sillä sitä ei ole mahdollista perustaa minkään sosiaalisen, kuten talouden, varaan. Vain poliittinen auktoriteetti voi olla suvereenia käyttäessään poliittisesti oikeutettua valtaa (Schmitt 1932/2015).

Schmittin poliittista auktoriteettia käsittelevien tekstien taustalla on Weimarin tasavallan poliittinen epävakaus, joka Schmittin mukaan johtui ”massademokratiasta” (Schmitt 1931/1988). Tällä hän viittasi siihen, kuinka Saksassa ensimmäisen maailmansodan jälkeen kaikki kansalaiset saivat ääni-oikeuden, minkä johdosta ”ihmismassoilla” oli nyt mahdollisuus vaatia sosiaalista ja taloudellista tasa-arvoa. Vain vahva valtio, Schmitt väitti, pystyisi estämään tällaisia vaatimuksia tuhoamasta poliittista järjestystä: kun kansalaisista tehdään kuuliaisista Weimarin tasavallan perustuslaille, muokataan tästä epämääräisestä massasta ihmisiä poliittisesti yhtenäinen kansa (Schmitt 1932/1995a).

Talouden politisoituminen

Toisin kuin ne poliittisen teorian edustajat, jotka ovat pyrkineet erottamaan Schmittin teorian hänen motiiveistaan, jotta he pystyisivät hyödyntämään sitä oman normatiivisen teorian tueksi (Mouffe 2005; Schupmann 2017), olen väitöskirjassani tarkastellut Schmittin teoriaa juuri edellä mainitussa

massademokraattisessa viitekehyksessä (Brunila 2022a; ks. myös Brunila 2020). Schmitten laajemminkin tunnettu määritelmä *poliittisesta* intensiivisenä erotteluna tai vastakkainasetteluna ystävän ja vihollisen välillä määrittää poliittisen ulossulkevana erotteluna, joka perustaa jaon poliittisen yhteisön ja sen ulkopuolelle jäävän välille (Schmitt 1932/2015). Ajatuksena on, että vaikka valtion sisällä saattaisi olla taloudellisia jännitteitä porvariston ja työväenluokan välillä, ei tämä kuitenkaan vastaa poliittista vastakkainasettelua ystäviin ja vihollisiin. Poliittinen vastakkainasettelu on nimittäin niin äärimmäinen ja intensiivinen, että se tuottaa alueellisen rajan sen suhteen, kuka kuuluu poliittiseen ykseyteen eli ystäviin ja kuka taas kuluu tämän alueen ulkopuolelle suljettaviin eli vihollisiin. Suvereeni valtio on valtuutettu ylläpitämään tätä sisäistä ykseyttä ja varmistamaan, että erottelu ystäviin ja valtion alueen ulkopuolelle kuuluviin vihollisiin tulee ylläpidetyksi.

Väitöskirjassani olen analysoinut, miten Schmitten hahmottelema poliittisen käsite on osa hänen normatiivista käsitystään valtiosta. Tätä varten tarkastelin poliittisen käsitettä Weimarin tasavallan viitekehyksessä. Tasavallan aikana Schmitt piti talouden politisoitumista yhtenä poliittisista ongelmista keskeisimpänä. Schmitten mukaan talous oli vaarallisella tavalla politisoitunut, koska parlamentaariset puolueet olivat omalla talouspolitiikallaan pyrkineet käyttämään valtiota välineenä omille taloudellisille tarkoituksilleen – varsinkin taloudellisen tasa-arvon vaatimuksilleen – ja siten puuttuneet hallitsemattomasti talouden toimintaan. Kuten Schmitt itse asian ilmaisee, ”on ehdottomasti niin, että valtion ja talouden välinen suhde on nyt kaikista keskeisin sisäpoliittinen kysymys” (Schmitt 1930/1958). Ainoa vastaus tähän Schmitten mukaan on talouden depolitisointi vahvan valtion pakkotoimien avulla (Schmitt 1932/1995b). Väitän, että Schmitten käsitteellinen erottelu poliittisen ja sosiaalisen välillä on normatiivinen siinä, missä sen avulla Schmitt pyrkii oikeuttamaan valtion ja talouden välisen suhteen uudelleenmuodostamisen tavalla, joka estää talouden politisoitumisen.

Väitöskirjassani kiinnitän huomion Schmitten Weimarin tasavallan 1920-luvun loppua ja 1930-luvun alkua käsittelevässä työssä esitettyyn vaatimukseen kehittää uusi käsitteellinen erottelu poliittisen ja sosiaalisen välille. Tarkastelen tätä käsitteellistä tehtävää osana hänen pyrkimystään estää talouden ”vaarallinen” politisoituminen. Schmitt vertaa omaa käsitteellistä erotteluaan toisaalta liberalismiin, jossa valtio ja talous ovat täysin erotettuja

toisistaan, ja toisaalta taas sosialismiin, jossa valtio ja talous ovat identtiset (Schmitt 1932/1995b). Analysoin Schmittin käsitteellistä erottelua poliittisen ja sosiaalisen välillä pyrkimyksenä hahmottaa valtion ja talouden välistä institutionaalista suhdetta, joka hänen mukaansa oli yhtä aikaa antiliberaali ja antisosialistinen.

Tutkiessani Schmittin normatiivista käsitteellistä työtä, joka liittyy valtion ja talouden väliseen suhteeseen, otin kantaa Schmittiä käsittelevässä tutkimuksessa olevaan keskeiseen erimielisyyteen. Osa tutkijoista on sitä mieltä, että koska Schmitt pyrkii rajoittamaan talouteen puuttumista poliittisin keinoin eli estämään talouden politisoitumisen, on hän tosiasiaassa liberaali (Cristi 1998; Streeck 2015; Rasch 2019). Toiset taas väittävät, että Schmitt on liberalismien vastustaja, sillä hän pyrkii oikeuttamaan vahvan autoritäärisen valtion, minkä vuoksi hän lopulta tekee valtion ja talouden välisestä erottelusta yhdentekevää (Scheuerman 1997; Irving 2018). Väitöskirjassani kritisoin molempia tulkintoja, sillä ne olettavat talouteen puuttumista rajoittavien pyrkimysten olevan aina liberaaleja. Aloitetaan siis joko siitä oletuksesta, että koska Schmitt pyrkii kirjoituksissaan asettamaan jonkin rajan valtion ja talouden välille, hänen on oltava jollain tapaa liberaali, tai sitten aloitetaan siitä huomiosta, että koska Schmitt vastustaa liberalismia sen kaikissa muodoissa, on pääteltävä, että hän ei pyri rajoittamaan valtion toimia talouden suhteen. Vaihtaakseni perspektiiviä en käsitellyt työssäni valtion ja talouden välistä erottelua niinkään liberaalina ilmiönä vaan osana kapitalismin historiaa. Tarkemmin sanottuna valtion ja talouden välinen jakolinja on itsessään niin teoreettisen kuin poliittisen kamppailun (varsinkin luokkataistelun) kohde.

Strategiani analysoidessani Schmittin käsitteellistä erottelua poliittisen ja sosiaalisen välillä oli kytkeä se hänen normatiiviseen institutionaaliseen näkemykseensä valtion ja talouden välisestä suhteesta. Tarkastelin tätä kokonaisuutta eli käsitteellistä ja institutionaalista erottelua filosofisen analyysin avulla tutkimalla Schmittin teoriaa, sen käsitteellistä ja normatiivista puolta, sekä etsimällä yhteyksiä hänen Weimarin politiikkaa koskevista kirjoituksistaan. Tämän analyysin perusteella nimesin Schmittin käsitteellisen erottelun *autoritääriseksi erotteluksi* (*authoritarian distinction*) painottaakseni poliittisen ja sosiaalisen erottelun normatiivisia ja demokratian vastaisia seurauksia.

Vahva valtio ja talous

Analysoin autoritääristä erottelua Schmittin teoriassa ja väitän, että hänen erottelunsa poliittisen ja sosiaalisen välillä asettaa poliittisen itsenäiseksi sosiaaliseen nähden. Sosiaalisen hän taasen kuitenkin hahmottaa riippuvaiseksi poliittisesta. Kaikki sosiaaliset suhteet, olkoot ne taloudellisia tai uskonnollisia, perustuvat lopulta oikeutetun poliittisen vallan olemassaoloon, sillä ilman poliittista auktoriteettia ja kykyä perustaa yhteiskuntajärjestystä eivät sosiaaliset suhteet olisi riittävän vahvoja toimiakseen. Toisin sanoen Schmittin teorian mukaan yhteiskuntaa ja sen moninaisia sosiaalisia järjestelmiä ja suhteita ei ole ilman poliittista valtaa. Näin ollen sosiaalinen on aina riippuvainen poliittisesta.

Schmittin käsitteellinen erottelu tulee selvästi ilmi tavassa, jolla hän käsitteellistää poliittisen. Poliittinen on Schmittin mukaan intensiivisyydeltään kaikista vahvin vastakkainasettelu ystävien ja vihollisten välillä. Tämä määritelmä ensinnäkin asettaa rajan poliittisen yhteisön ja sen ulkopuolelle kuuluvan välille. Ensinnäkin poliittinen vastakkainasettelu johtaa ulossulkevaan ykseyteen, jonka sisälle muodostuu yhdistävä tekijä, eräänlainen ydinolemus, jonka perusteella voidaan määrittää, ketkä kuuluvat ystäviin ja ketkä taasen poliittisen ykseyden ulkopuolelle vihollisiin. Toiseksi poliittinen ”intensiivisyydeltään” vahvimpana vastakkainasetteluna tarkoittaa sitä, että poliittinen vastakkainasettelu ei ole suhteellinen termi siinä mielessä, että se voisi olla intensiivisyydeltään eri laatuista. Pikemminkin Schmittin mukaan poliittinen ykseys joko on tai ei ole olemassa, eikä siten vähemmän intensiivisiä vastakkainasetteluita voida pitää poliittisina. Poliittisen vastakkainasettelun intensiivisyys Schmittin teoriassa laskee, kun poliittista ykseyttä suojelemaan perustettu valta heikenee kyvyssään ylläpitää järjestystä ja ykseyttä yhdistäviä periaatteita. Tämä tarkoittaa, että poliittinen ykseys velvoittaa ja oikeuttaa poliittista ykseyttä ylläpitävän vallan. Näin ollen Schmittin teoria on normatiivinen, sillä poliittisen käsite käytännössä velvoittaa poliittisen vallan vahvistamisen, jotta valtio olisi riittävän vahva ja sillä olisi välineet ja valtuus ylläpitää sisäistä järjestystään. Jotta poliittinen ykseys säilyy ja pysyy mahdollisimman intensiivisenä eli yhtenäisenä ja vahvana, on valtion kyettävä ulossulkemaan sen rajojen sisältä tätä ykseyttä uhkaavat tekijät.

Poliittisen käsitteen avulla Schmitt siis argumentoi, että valtion rooli on ylläpitää poliittisen yhteisön ykseyttä. Valtiolle on annettu tehtäväksi ylläpitää

ystäviin ja vihollisiin jakavan poliittisen erottelun intensiivisyyttä. Tässä tehtävässä valtion on omattava poliittinen monopoli, sillä muuten sen intensiteetti saattaisi laskea ja sosiaaliset jännitteet poliittisen järjestelmän sisällä saataisivat heikentää sen kykyä ylläpitää omaa intensiteettiään ja vahvuuttaan. Paikantamalla intensiteetin merkittävyyden Schmittin poliittisen käsitteelle ja sen normatiivisille seurauksille argumentoin, että Schmitt pyrkii käsitteen avulla luomaan laadullisen erottelun eri valtion toimien välille. Ensinnäkin on depolitisoivia valtion toimia, jotka vähentävät jännitteitä taloudessa ja yhteiskunnassa yleensäkin, sillä ne ylläpitävät poliittista ykseyttä, sen intensiteettiä ja valtion poliittista monopolia pitämällä huolen siitä, että mitkään sosiaaliset vastakkainasettelut eivät roihahda poliittisiksi konflikteiksi. Toiseksi valtio voi puuttua asioihin tavalla, joka politisoi asioita eli hallitsemattomasti laajentaa toimiaan talouteen ja siten vaarantaa poliittisen järjestyksen ja valtion poliittisen monopolin.

Pelkkä poliittisen käsite ei kuitenkaan vielä riitä tämän laadullisen erottelun tekemiseen. Väitän, että käsitteellinen erottelu poliittiseen ja sosiaaliseen mahdollistaa Schmittille tavan tehdä normatiivinen ero politisaation ja depolitisaation välille. Schmittin mukaan nimittäin ne voimat, jotka pyrkivät politisoimaan talouden, ovat vaarallisia, koska ne pyrkivät sekoittamaan poliittisen ja sosiaalisen toisiinsa ja siten heikentämään valtion intensiteettiä ja poliittista monopolia. Schmittin poliittiset tekstit Weimarin ajalta kritisoivat toistuvasti taloudellista tasa-arvoa vaativia ryhmiä, kuten työväenliikettä, ammattiliittoja ja hyvinvointi-instituutioita, koska ne palvelevat sosiaalisia intressejä poliittisten sijaan. Tästä Schmitt syyttää erityisesti Weimarin parlamentin puolueita, jotka eivät enää palvele poliittista ykseyttä vaan ovat muuttaneet parlamentin itsensä ”huonoksi puoluevallan ja taloudellisten intressien fasadiksi” (Schmitt 1926).

Schmittin käsitteellinen erottelu poliittiseen ja sosiaaliseen on kytköksissä hänen normatiiviseen käsitykseensä vahvasta valtiosta. Varsinkin 1930-luvun alussa hän keskittyi kirjoittamaan vahvasta autoritäärisestä valtiosta ratkaisuna talouden politisaatioon (Schmitt 1932/1995a; Schmitt 1932/1995b). Valtio on vahva silloin, kun sillä on kyky ylläpitää omaa poliittisen monopolia ja intensiteettiä, eli kun se pystyy estämään taloudellisia jännitteitä muuttumasta poliittisiksi. Vain vahva valtio, Schmitt julistaa, on kykenevä depolitisoimaan talouden. Tässä intensiteetin käsite on jälleen kerran olennainen,

sillä Schmittin mukaan depolitisaatiossa on kyse intensiivisestä poliittisesta teosta tai prosessista. Se tarkoittaa siis sitä, että depolitisaatio vaatii voimaa, joka heikolta valtiolta puuttuu. Tällainen heikko valtio on kykenemätön ylläpitämään poliittisen ja sosiaalisen välistä erottelua, sillä se on kykenemätön estämään sen enempää talouden jännitteiden politisoitumista kuin parlamenttia puuttumasta hallitsemattomasti talouteen. Schmittin mukaan Weimarin tasavalta on tällainen heikko valtio, sillä siitä on kehittynyt pelkkä taloudellisten intressiryhmien instrumentti. Schmittin teoria kytkeytyy siis hänen poliittisiin tavoitteisiinsa vahvistaa valtiota, jotta se kykenisi depolitisoimaan talouden ja puolustautumaan varsinkin työväenluokan vaatimuksia vastaan. Vahva valtio pystyisi siis uudistamaan valtion ja talouden välisen suhteen.

Väitän, että tämä puoli Schmittin käsitteellisessä erottelussa on juuri autoritääristä, sillä se pyrkii esittämään vaatimukset taloudellisesta tasa-arvosta epäoikeutettuina ja pelkkinä egoistisina ja *sosiaalisina* intresseinä. Tämä käsitteellinen strategia anastaa tällaisilta vaatimuksilta niiden demokraattisen ja poliittisen luonteen ja saa ne näyttämään epäoikeutetuilta sekä valtion pakko-toimille oikeutetuilta kohteilta. Schmittille Weimarin tasavallan perustuslaki on jo tehnyt päätöksen kapitalismin hyväksi, mistä demokraattisesti ei ole mahdollista enää neuvotella ja minkä vuoksi hyvinvointi-instituutiot ovat perustuslain vastaisia (Schmitt 1928/1993). Kaikki pyrkimykset politisoida tämä päätös ovat Schmittin autoritäärisen erottelun perusteella vain poliittisen ja sosiaalisen virheellistä samaistamista ja sekoittamista keskenään. Tämän lisäksi Schmitt väittää, että autoritääriäinen erottelu sosiaalisen ja poliittisen välillä on jotain luonnollista saksalaiselle politiikalle (Schmitt 1931). Tämä johtuu siitä, että Schmittin mukaan Saksassa on aina ollut niin, että valtiolla on talouteen nähden ylin auktoriteetti, mutta vaikka talous onkin riippuvainen valtiosta, nauttii se siitä huolimatta verrattaista vapautta politisaatiosta ja poliittisista toimista. Kun marxismi ja sosialismi muokkaavat taloudellisista voimista sosiopoliittisen identiteetin eli työväenluokan, pyrkivät ne epäoikeutetusti haastamaan valtion monopolin, mikä sekoittaa poliittisen ja sosiaalisen keskenään. Schmittin mukaan talouden politisointi on siis myös saksalaisen politiikan perinteiden vastaista. Juuri näitä taloutta demokratisoivia voimia vastaan ja näistä syistä Schmitt pyrkii valtuuttamaan vahvan valtion ja sen pakkotoimet integroidakseen työväenluokan takaisin osaksi tasavaltaa.

Schmittin jälkeen

Väitöskirjani johtopäätös siis on, että Schmittin autoritääriin erottelu poliittiseen ja sosiaaliseen on demokratian vastainen, sillä se pyrkii oikeuttamaan pakkotoimet demokraattisia liikkeitä vastaan. Schmittin poliittisen käsite on suoraan kytkeyty hänen normatiiviseen käsitykseensä vahvasta suvereenista vallasta ja sen käyttämisestä demokratian vastaisista pakkotoimista. Kuten esitän metodiosiossani, poliittisen teorian käsitteet ovat aina kytkeytyneet osaksi poliittisia kamppailuja siinä, missä ne joko pyrkivät vahvistamaan tai haastamaan vallitsevaa järjestystä. Tässä mielessä poliittiset käsitteet ovat kietoutuneita valtasuhteisiin. Schmittin teoria, kuten olen osoittanut, pyrkii muokkaamaan hänen aikansa poliittista järjestelmää puolustaakseen vallitsevaa järjestystä. Näin ollen niiden, jotka pyrkivät käyttämään Schmittin käsitteitä, joko analysoidakseen valtasuhteita tai omia normatiivisia teorioitaan varten, on pidettävä mielessä se, että Schmittin käsitteitä ei yksinkertaisesti voida irrottaa hänen demokratian vastaisista ja autoritäärisistä poliittisista tavoitteistaan (ks. myös Brunila 2022b). Sen sijaan väitöskirjani ehdottaa, että poliittinen teoria pyrkii kehittämään uusia tapoja käsitteellistää politiikkaa sekä erotella poliittinen sosiaalisesta – ehkäpä tavalla, joka katsoo niiden olevan vahvemmin kytköksissä ja riippuvaisia toisistaan.

Työni tarjoaa myös poliittisen talouden tutkimukselle uusia perspektiivejä painottamalla valtioteorian merkitystä taloudelliselle järjestykselle. Nykyään uusliberalistista talousteoriaa ja sen historiaa tutkittaessa painotetaan juuri uusliberalismin pyrkimystä määritellä uusiksi valtion merkitys taloudellisen järjestyksen ylläpitäjänä (Slobodian 2018). Uusliberaalit, varsinkin saksalaiset ordoliberalit teoreetikot, olivat kiinnostuneita Schmittin ajatuksista liittyen vahvan valtion rooliin talouden depolitisaatiossa (Bonefeld 2017). Ordo-liberaalit pitivät Schmittin diagnoosia massademokratian ongelmista oikeina ja olivat samaa mieltä siitä, että ainoastaan vahva valtio voi integroida kansalaiset ja työväenluokan osaksi talousjärjestystä (Kiely 2018). Vaikka työssäni en pyri samaistamaan Schmittiä uusliberaaleihin, analyysini tuo esiin sen tosiasian, että poliittisen talouden tutkimuksen on tarkasteltava talousteorian ohella myös poliittista teoriaa ja varsinkin valtioteoriaa. Valtion toimet ja periaatteet ovat myös taloutta ja laajemmin taloudellista järjestelmää koskeva teoreettinen ongelma.

Lähteet

- Bonefeld, Werner. 2017. *The strong state and the free economy*. Lontoo: Rowman & Littlefield International.
- Brunila, Tuukka. 2020. Vahva valtio ja talouden depolitisaatio. Carl Schmitt, liberalismi ja moderni käsitteellinen erottelu valtion ja yhteiskunnan välillä. *Ajatus*, 77:1, 63–100.
- Brunila, Tuukka. 2022a. *The autonomy of the political and the authority of the state: Carl Schmitt and the de-politicisation of the economy*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Brunila, Tuukka. 2022b. Depoliticization of politics and power: Mouffe and the conservative disposition on postfoundational political theory. *Frontiers in Political Science*, 4, 974065. <https://doi.org/10.3389/fpos.2022.974065>
- Cristi, Renato. 1998. *Carl Schmitt and authoritarian liberalism: strong state, free economy*. Cardiff: University of Wales Press.
- Fusco, Gian-Giacomo ja Zivanaris, Michalis. 2021. The neutralisation of the political. Carl Schmitt and the depoliticisation of Europe. *Journal of Contemporary European Studies*, 30:2, 363–378. <https://doi.org/10.1080/14782804.2021.1873109>
- Irving, Sean. 2018. Limiting democracy and framing the economy: Hayek, Schmitt and ordoliberalism. *History of European Ideas*, 44:1, 113–127. <https://doi.org/10.1080/01916599.2017.1381856>
- Kiely, Ray. 2018. *The neoliberal paradox*. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
- Manara, Martina ja Piazza, George. 2018. The depoliticisation of asylum seekers: Carl Schmitt and the Italian system of dispersal reception into cities. *Political Geography*, 64, 43–52. <https://doi.org/10.1016/j.polgeo.2018.02.005>
- Mouffe, Chantal. 1992. Penser la Démocratie Moderne avec, et, contre Carl Schmitt. *Revue française de science politique*, 42:1, 83–96. <https://doi.org/10.3406/rfsp.1992.404277>
- Mouffe, Chantal. 2005. *The return of the political*. Lontoo: Verso.
- Rasch, William. 2019. *Carl Schmitt: state and society*. Lontoo: Rowman & Littlefield International.
- Scheuerman, William E. 1997. The unholy alliance of Carl Schmitt and Friedrich A. Hayek. *Constellations*, 4:2, 172–188. <https://doi.org/10.1111/1467-8675.00047>

- Schmitt, Carl. 1922/2015. *Politische Theologie*. Berliini: Duncker & Humblot.
- Schmitt, Carl. 1926. *Die geistesgeschichtliche Lage des heutigen Parlamentarismus*. München: Duncker & Humblot.
- Schmitt, Carl. 1928/1993. *Verfassungslehre*. Berliini: Duncker & Humblot.
- Schmitt, Carl. 1930/1958. Das Problem der innerpolitischen Neutralität des Staates. Teoksessa Carl Schmitt (toim.), *Verfassungsrechtliche Aufsätze aus den Jahren 1924–1954: aterialien zu einer Verfassungslehre*. Berliini: Duncker & Humblot, 41–59.
- Schmitt, Carl. 1931. Staatsideologie und Staatsrealität in Deutschland und Westeuropa. *Deutsche Richterzeitung*, XXIII, 271–271.
- Schmitt, Carl. 1931/1988. Die Wendung zum totalen Staat. Teoksessa Carl Schmitt (toim.), *Positionen und Begriffe: im Kampf mit Weimar – Gent – Versailles 1923–1939*. Berliini: Duncker & Humblot, 66–178.
- Schmitt, Carl. 1932/1995a. Konstruktive Verfassungsprobleme. Teoksessa Günther Maschke (toim.), *Staat, Grossraum, Nomos: Arbeiten aus den Jahren 1916–1969*. Berliini: Duncker & Humblot, 55–75.
- Schmitt, Carl. 1932/1995b. Starker Staat und gesunde Teoksessa Günther Maschke (toim.), *Staat, Grossraum, Nomos: Arbeiten aus den Jahren 1916–1969*. Berliini: Duncker & Humblot, 71–91.
- Schmitt, Carl. 1932/2015. *Der Begriff des Politischen: Text von 1932 mit einem Vorwort und drei Corollarien*. Berliini: Duncker & Humblot.
- Schupmann, Benjamin A. 2017. *Carl Schmitt's state and constitutional theory: a critical analysis*. Oxford: Oxford University Press.
- Slobodian, Quinn. 2018. *Globalists: the end of empire and the birth of neoliberalism*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Streeck, Wolfgang. 2015. Heller, Schmitt and the euro. *European Law Journal*, 21:3, 361–370. <https://doi.org/10.1111/eulj.12134>
- Suuronen, Ville. 2021. Carl Schmitt as a theorist of the 1933 Nazi revolution: "the difficult task of rethinking and recultivating traditional concepts". *Contemporary Political Theory*, 20, 341–363. <https://doi.org/10.1057/s41296-020-00417-1>
- Suuronen, Ville. 2022. Why are political discussions with fascists impossible? Reflections on the far-right politics of silence. *Frontiers in Political Science*, 4:2, 951236. <https://doi.org/10.3389/fpos.2022.951236>